

Szerkesztő: Körmeny Regina

LELŐ

HELY

Ásványgyűjtői hírlevél

2011/VI. szám

Achát

Gyöngyösoroszi, Új-Károly-táró

Fénykép: Körmeny Regina

Pdf-ben letölthető: www.mamit.hu és www.geomania.hu

Tartalom

ELVESZETT VILÁGOK – Gyöngyösoroszi bányászati emlékei (befejező rész).....	2
A dorogi gipszek szépsége.....	10
Hírek, érdekességek.....	15
Újra indult a mecseki szénbányászat	
A német Érchegeységben rohamos ütemben újraéled az ércbányászat	
IMA által javasolt átnevezések	
A szobi dachiardit helyzete	
2011. október elsejei leletmentés a Nagy-Tölgyes-bércen – pár meglepetéssel.....	17

ELVESZETT VILÁGOK GyöngyöSOROSZI BÁNYÁSZATI EMLÉKEI (befejező rész)

A több lapszámon keresztül tartó sorozatunkat dr Nagy László a mátrai táj szépségét bemutató fényképeivel és néhány, számomra igen kedves ásványlelet képeivel szeretném lezárni. Remélem, hogy sikerült a mátrai ércbányászat történetét, az utolsó bányászati emlékeket, a bányászat színhelyeit és számos apró, nem mindenki által ismert hátrahagyott üzenetet az érdeklődő gyűjtők felé közvetíteni és ugyanannyi örömet letek benne, mint én az első képek megtekintésekor.

A Mátra – ahogyan láttuk – nemcsak számos földtani és emberi beavatkozásnak köszönhető képződmény, hanem egyben csodálatos, erdővel borított vagy sziklás hegyek, mély völgyek, néha szelíden folydogáló, néha pusztító, mindent magával ragadó patakok, csendes tavak, különleges növény- és állatvilág otthona. Nem egy félelmetes magas hegység hófedte sziklákkal, de nem is lankás dombosság. Csak az ismeri igazán, aki saját lábon kelt át minden szurdokon, erdőségen, mély völgyen, megmászta a hegycsúcsok többségét – ismerjük el, kevesen vagyunk, akik ezt megtették. Nos, gyűjtőbarátunk talán helyettünk is megtette, íme benyomásai:

GyöngyöSOROSZI, VÍZTÁROZÓ

Az ÁGASVÁR A SÍPARK FELŐL

BENE-PATAK ŐSSZEL

MINDENT ÁTHÁLÓZÓ GYÖKÉRZET

A Fátra is néha látható a Mátrából

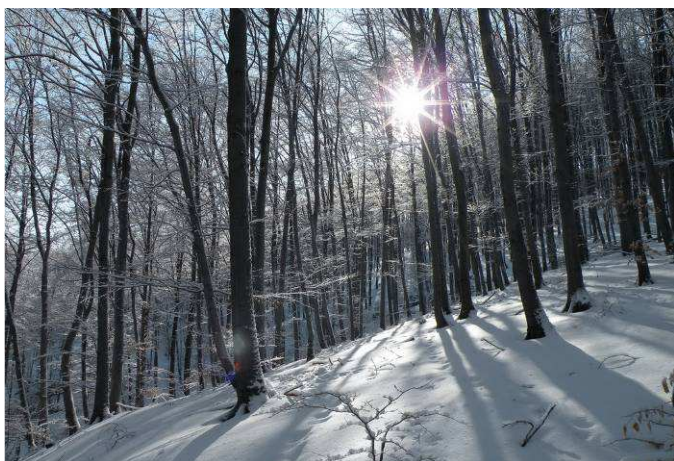
Naplemente a hegyek felett

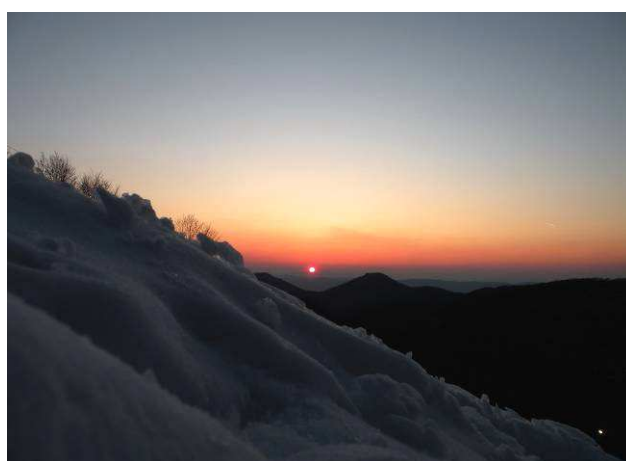
A Kékes naplemente után

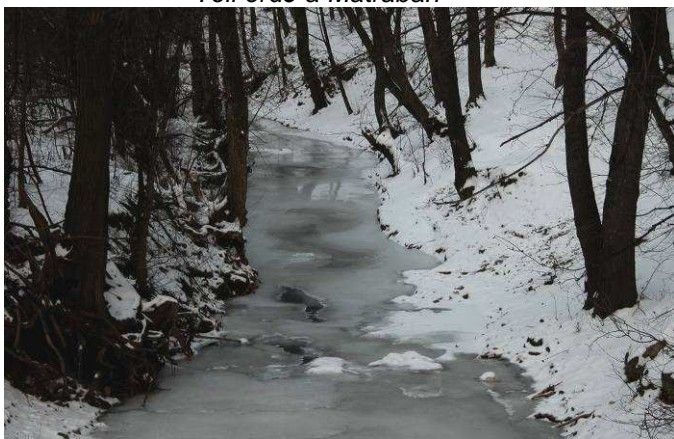
Moha közt csörgedező patak

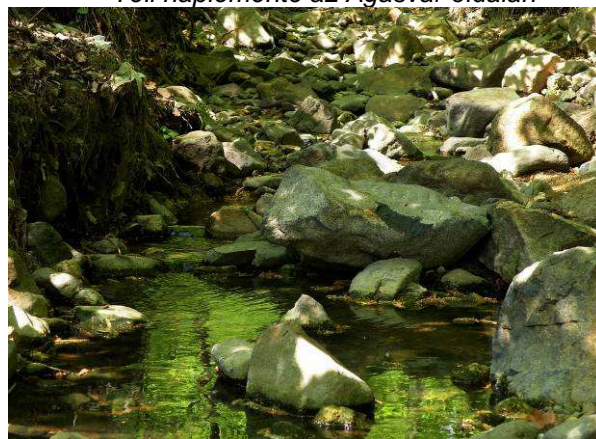
Téli erdő a Mátrában

Téli naplemente az Ágasvár oldalán

Téli patak Parádfürdőn

Toka-patak sziklás medre

Faóriás

Vörösén izzó falevelek

Kékes az Alföld felől

Mátraszentimrei életkép

Tót ház Mátraszentimrén

Vidróczki-csárda

A Mátra alkonyatkor

Gyöngyösoroszi víztározó a hegygerinc előtt

Fényképek: dr. Nagy László

A mátrai ércbányák virágai

A több mint 1500 darabot számláló mátrai gyűjteményem néhány darabját szeretném bemutatni, nem tudományos, hanem kizárólag a gyűjtői öröm alapján válogatva.

Ametiszt, kalcit a Péter-Pál aknáról

Sötétlila ametiszt a Mátraszentimre-i meddőről

Szfalerites-galenites dúserc a Péter-Pál-taróról

Galenit kvarcban a Péter-Pál-táró hányójáról

Sárga kvarcok a Péter-Pál-táró hányójáról

Szalagos kalcedon a Hidegkúti táró hányójáról

Halvány nagy ametiszt a Károly-táróból

Kalcit és kvarc a Károly-táróból

Kalkopirités-szfalerites-wurtzitos dúserc és

...szfalerit kvarccal, kalcittal a Károly-táróból

Nagy kvarcok a Lujza-táró hányójáról

Rodokrozit a Lujza-táró hányójáról

Antimonit az Új Károly-táró hányójáról

Szalagos achát az Új-Károly-táróról

Ametisztcsoport a Károly-táróból

1856-os óriási galenitlelet az Aranybánya-bércből

Kvarccsoport az Új-Károly-táró hányójáról

Nagy kvarcok a Péter-Pál-akna hányójáról

Ametiszt a Péter-Pál-Táró hányójáról

Kalcedon a Gubolaházi árkolásból

Achátok a Gubolaházi árkolásból

Markazitos kvarc a mátraszentimrei lejtakna hányójáról

....és antimonit, ugyanonnan

Sötét-lila ametiszt a Nagy-Tölgyes-bércről

Fehér, nagy kalcitcsoport a Károly-táróból

Kvarccsoport az Új-Károly-táróból

Kalcit a Károly-táróból

Rózsaszín kalcitcsoport a Károly-táróból

Barnás és fehér kalcit a Károly-táróból

Kalcitcsoport a Károly-táróból

Szfalerit kalciton a Károly-táróból

Kvarc, kalcit a Károly-táróból

Ametiszt a Károly-táróból

A közölt képek mind 2010/2011. évi, kb. fele részben saját gyűjtésű szerzeményeket ábrázolnak

Körmendy Regina

Az ásványfotókat Körmendy Regina készítette.

A dorogi gipszek szépsége

Aki a dorogi Kis-Kőszikla mészkőbányájában valaha is gipszeket gyűjtött, tudja, hogy színválasztékban, érdekes rajzolatukkal, zárvényaikkal, nagyságaikkal messze felülmúlják más magyarországi üledékes gipszlelőhelyek kristályait. Túlnyomóan sárgák, mégpedig a méz összes árnyalatában, a sárgás-fehértől a sötét arany-barnáig, igazi szépségük napfény felé tartva mutatkozik. A gipszek a bánya fő fejtési gödör melletti, a keleti oldalon található agyagos-szenes rétegekben képződtek, számos kísérő másodlagos ásvány (epsomit, halotrichit, melanterit), vasoxidok (goethit, hematit), agyagásványok, mangánoxidok és vasszulfidok (pirit, markazit) mellett. Az egyes kristályok elérhetik a 10 cm-t, a kristályhalmazok akár több dm-es nagyságúak lehetnek. Túlnyomóan egy, ill. ikerkristályokból összeálló (és azokba széteső) leveles halmazokat, gömböcöket, rózsákat láthatunk.

A kristályok alapvető alakjai:

Leveles kristályok, a függőleges vonalak

Fecskéfark-kristályok mentén fecskéfark-ikrekre hasadnak szét

Leveles kristályokból összeálló gombóc

Fecskéfarkú ikerkristállyal megtöltött gömb

Jókora 1 kilós gipszhalmaz az agyagból

9 cm széles gipszér keresztmetszete

Ikresedett iker

Sugaras halmaz

Ikerhalmaz

Leveles gipsz

A gipszek különlegességét azonban a felületi struktúrák, a kísérő ásványok beépülése, valamint csodálatosa fényjátékuk adják. A gipszek zárványait német szakmabeli gyűjtőtársaim elemezték, epsomit, kaolinit, goethit, hematit a legfőbb szennyezők, ritkán a szennyező ásvány utáni gipsz-
álalakok is képződtek.

Felületi struktúrákat ábrázoló képek:

Apró kaolinites leveles gipsz nagy kristályon

Éles gipszpengék gipszkristály felületén

Apró leveles gipszkristályok sima kristályfelület alatt

Lépcsőzetes rétegletörés sima felületen

Kioldási struktúrák

„Tollas” gipsz

Idegen ásványok beépülése, ill. gipsz átalakok:

Epsomit utáni átalak

Epsomitszálak gipszben

Goethitszálak gipszben

Kaolinzárványok

Vasoxidos zárvány

Kalcit utáni(?) átalakok a kép bal oldalán

Ha a gipszkristályokat fény felé tartjuk, ill. hagyjuk ráesni a napfényt, akkor belülről kezdenek világítani, ami valószínűleg a több, tükrös síkból összeálló kristályok fénytörési hatása.

Csak néhány példa:

A gipszes rétegek idén tavasszal végnapjaikat élték, bár a bánya bővítésénél garantáltan új feltárásaik keletkeznek. Aki kedvet kapott, kerekedjen fel és keresse meg, a bánya az osztrák érdekeltségű BAUMIT Kft. tulajdonában van, a Dorogról Csolnokra vezető út mentén helyezkedik el és gipszen kívül sok más szép ásványt rejt, elsősorban karbonátokat. A bányalátogatás, gyűjtés szigorúan engedélyhez kötött, kobak használata kötelező.

A cég elérhetősége: BAUMIT Kft., 2510 Dorog, Baumit út 1., Tel.: 33-512-920, www.baumit.hu

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina

Hírek, érdekességek

Újra indult a mecseki szénbányászat

A Calamites Kft. újra indította a Nagymányok-i külfejtést és lakossági célokra termeli az ottani, 2 millió tonnára becsült szenet, a Nagymányok alatti (tehát mélyszinti műveléssel kitermelhető) szénvagyont 430 millió tonnára becsülik., a mélyszinti műveléshez azonban tökeerős befektető szükséges, aki egyelőre még várat magára. A komlói Zobák-akna és a Vasas körül is új szelek fújnak, mivel a Vasas óriási tájsebének begyógyítása, a hányókkal fedett terület rekultivációja kb. 6 milliárd forintot emésztene fel, a Pannon Hőerőmű Zrt állítólag fontolgatja mindkét létesítmény újraindítását, az újabb engedélykérelmeket 2011 októberéig kell elbírálni.

(Forrás: Népszabadság, 2011.08.27.)

A Tokajban rendezett idei bányásznapon Bencsik János államtitkár megerősítette, hogy a hírek ellenére sem a Mátraaljai lignitbányászatot, sem a Márkushegyi barnakőszén-bányászatot nem számolják fel, sőt, keresik a lehetőségeket arra, hogy a fosszilis energiahordozók magyarországi kitermelését továbbfejlesztik, még az ércvagyon bányászata is újra előtérbe kerülhet.

(forrás: www.index.hu)

A német Ércheegységben rohamos ütemben újraéled az ércbányászat

A rohamosan emelkedő nyersanyagáraknak köszönhetően újra értékelik a szászországi érclelőhelyek kitermelését, a freibergi Bányászati Hivatalban jelenleg 13 kutatási terv van elbírálás alatt. A befektetők elsősorban az Ércheegység ón- és volfrám, az ezüst valamint a ritka földfémek gazdaságos kitermelését célozzák meg. Nagy kereslete van a fluorit- és baritkészleteknek is, melyek bányászatát Niederschlagnál (közel a cseh határhoz) már 2010-ben indították. A lejtakna már meghaladta a 170 métert, a leggazdagabb telérek 650 méteres mélységben találhatóak, az ásványvagyont 3 millió tonnára becsülik, a telérek réz-, nikkel-, bizmut- és ezüstércet, valamint ritka földfémeket is rejtenek, az azokat feldolgozó üzem a közeli Aue-ben már rendelkezik a megfelelő feldolgozási technológiával.

Lítium után kutatnak Zinnwaldban, ahol kb. 80 ezer tonna lítiumvagyont tételeznek fel, ennek becsült piaci értéke jelenleg 3-4 milliárd Euró.

Miután a bányabezárások követően az összes bányát karbantartották és sok bányát látogathatóvá tettek, a szakemberek, valamint az infrastruktúra nem ment veszendőbe, modern, környezetkímélő bányászati és feldolgozási technológiák alkalmazásával az ércheegységi bányászat újraélesztésének nincsenek komolyabb akadályai.

Forrás: Freie Presse, Chemnitz, 2011. május 24., 2011. augusztus 12. kiadásai, Internet

IMA által javasolt átnevezések

Nemsokára nekieshetünk gyűjteményünk egyes darabjainak átcímkezésének, miután az IMA javaslata szerint ezentúl a piroklór főcsoport alá tartozó ásványokat az A, B és Y-helyen lévő ionok alapján 5 csoportba osztják: piroklór, mikrolit, roméit, betafit és elsmoreit. Nem sok általunk Magyarországon ismert ásványt érinti ez a változás, de a bindheimit-et máris átnevezhetjük oxiplumboroméit-nek, a sztibikonittel azonban még várhatunk, a neve valószínűleg stibioroméit lesz, de ezt az IMA még nem hagyta jóvá.

A Geománia az IMA döntéseit beépíti a rendszerbe, a bindheimit átírása már megtörtént.

Forrás: Canadian Mineralogist (2010), Vol. 48, 673-698 oldal

A szobi dachiardit helyzete

A 2011-ben a HOM-ban elvégzett elemzések alapján a szobi dachiardit jelenléte nem talált bizonyításra, az összes, dachiardit-ként határozott minta episztzilbit-nek bizonyult, így nyugodtan átírhatjuk a dachiardit-címkéket episztzilbitre. (lásd a 2011-es Geoda 2. számát!) Ami persze nem jelenti annak kizárását, hogy a dachiardit is elbújik valamilyen üregben, ahogyan az én heulanditom is. Egy víztiszta kabazit- és stellerit-mintámat ugyanis a MÁFI-ban heulanditnak és episztzilbitnek határoztak meg (kétszeresen mellétrafáltam!), és én ténynek könyveltem el, hogy heulanditot bizony nem találtam, azért kisírtam egyet egy szerencsésebb gyűjtőből.

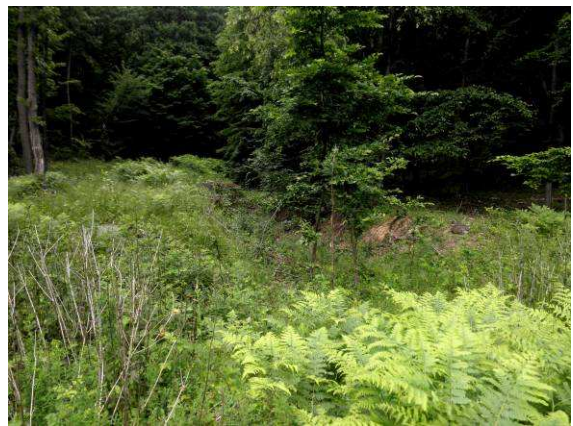
Körmendy Regina

2011. október elsejei leletmentés a Nagy-Tölgyes-bércen – pár meglepetéssel

2011. szeptember végén rohamosan terjedt a hír, hogy végre viszik a Nagy-Tölgyes-bérci hányó anyagát. Ez nem felhőtlen öröm a gyűjtő számára, mivel ezzel megint megszűnik egy leelőhely, a munkálatok során viszont olyan ásványok is előkerülhetnek, melyek eddig nem voltak hozzáférhetőek. A Nagy-Tölgyes-bérci kutatótáró lejtaknaként létesült 1950-ben, ezzel meg akarták kutatni a Nagy-Tölgyes-bércen ÉNy-ról DK felé futó kvarcos, érces telért, mely egy képzeletbeli ponton találkozik a Katalin- és az István telérrel, valahol a Kaszab-rét környékén. A lejtaknát 1958-ban még mélyítették, más tárókkal való összekötetése azonban nem jött létre. A lejtakna előtti hányóra elsősorban tömör kvarc került (lyukacsos, agyagásványokkal és kalcittal kitöltött telérkvarc, szalagos és tömör ametiszt, szalagos kék-fehér kalcedon), pirit- és markazithintéses földpátos-amfibólos sötét és vasszulfidos kékes színű andezittel. Ércként a pirit és szfalerit tűnt fel, ritkábban a galenit és kalkopirit. Az agyagásvány-tartalom (illit, montmorillonit, kaolinit) helyenként jelentős volt. A rekultiváció során azonban nagy tömbökben került elő egy az irodalomban nem említett világosbarna, rózsaszín, sötétbarna karbonátos-mangános telérközet is – helyenként fehér kvarccal, pirittel és szfalerittel vegyülve – mely érdekes ásványtársulatot sejtetett.

A Nagy-tölgyesi hányó még 2011 júniusában

A lejtakna beomlott bejárata 2011 júniusában

Markoló munkában, 2011.október 1.

A fedő nélküli hányó – a mi leelőhelyünk

Mire jó egyhetes időpont-egyeztetési kísérlet után végre feljutottunk a hányóra, a hányó fedőjének kb. 2/3-át már elvitték a depóra (ahol nem szívesen látnak ásványgyűjtőt), így igyekeztünk minél több leletet menteni. A kvarcvadászoknak – akik még a tömör változatokat is elviszik csiszolásra – most lehetett volna alkalmuk degeszre szedni magukat, de rajtunk kívül más gyűjtő nem tartózkodott a hányón. Mi kizárólag ércekre, fenn-nőtt kristályokra és újdonságokra vadásztunk és végül minden horogra akadt, még az is, amit nem vártunk, mint pl. nagyon kicsi wurtzit, kalkopirit melletti malachit, csodaszép gipszek és kalcitkristályok, aprótáblás, kalcittal kevert hematit, valamint mangánkarbonátok. Baritra viszont nem akadtunk, de az egyébként is ritka volt a hányón.

Mangános-karbonátos darabok

Nagy tömör ametiszt a hányón

Nagy kalcedon-achát

Kiemelkedő minőségű, vagy nagyságú darabokat ugyan nem találtunk és a meddőközet eltávolítása után az egész elfér egy cipős dobozban, de tiszteletben fogjuk tartani mint egy eltűnt lelőhely emlékét, a sok-sok, a hányóról, lejtaknáról készült fényképpel együtt.

A Nagy-Tölgyes-bérci hányón gyűjtött ásványok:

Azurit (vagy linarit – nincs bevizsgálva), barit, galenit, gipsz, goethit, hematit, illit, jarosit, kalcit, kalkopirit, kaolinit, kvarc (ametisztet, kalcedont beleértve), malachit, montmorillonit, mangánoxidok, markazit, pirit, piroluzit, szfalerit, sziderit, wurtzit.

Legszebb leleteim:

Kvarcok:

Ametiszt

Sárga kvarc

Sötét lila ametiszt

Halvány lila ametiszt

Centis ametiszt

Nagy sárga kvarckristályok

Vasoxiddal bevont kvarcok

Nagy halványsárga kvarcok

Apró ametisztek

Apró sárga kvarcok

Zónás ametiszt

Kalcitok:

Apró fehér kalcitsaprak kvarcon

Kalcitgömbök kvarcon

Fehér kalcitgömbök sötétszürke kvarcon

Sárgás kalcitok kvarcon

Kalcitok kvarcon

Nagy sárga kalcitkristály

Szép kalcitcsoport

Kis fehér kalcitgömbök ametiszten

Ércek:

Dúsérc (galenit, szfalerit) jarosittal

Galenit, szfalerit kvarcon

Nagy szfalerit ametiszten

Kalkopirit kvarcon

Galenit

Goethit

Markazit fehér kalcittal

Piritgumó

Hematit

Szfalerit kvarckoszorúval

Mangánoxid

Piritgömb

Apró wurtzit

Egyéb ásványok:

A következő ásványok közül csak a gipsz, jarosit volt gyakori, a többi egy-egy példányban sikerült megtalálni.

Zöldes montmorillonit

Azurit (vagy linarit?)

Apró gipszek limoniton

Sugaras gipszek vasoxidos andeziten

Malachit

Jarosit kvarcban

Körmendy Regina

Fényképek: Körmendy Regina, saját gyűjtésű darabokról

Kedves Olvasó!

Elvileg – túlteljesítés mellett – ez lenne az utolsó szám ez évben, van azonban még annyi anyagom, hogy decemberben még egy szám létrejöhessen. Örülnék, ha a rendkívül hosszú nyári időszakban történt gyűjtésekről Ti is beszámolnátok, végső soron ebből mindenki profitálhatna. Szívesen látnám öslénygyűjtők cikkeit is, valamint olyan régiókról szóló beszámolókat, ahova csak ritkán, vagy egyáltalán nem jutottam el, akár külföldi lelőhelyekről is.

Ez évben elsősorban a Mátra lelőhelyei szerepeltek a „Lelőhely” számaiban, mivel az aktuális rekultiváció során sok lelőhely el fog tűnni, de tapasztalataink azt mutatják, hogy megfelelő bejárással újabb és újabb lelőhelyeket lehet felfedezni – ezt a Geománián is lehet követni.

Sokan írtak nekem, kértek tanácsot a lelőhelyek megközelítéséhez, vagy a megtalált ásványok azonosításához – ehhez a jövőben is szívesen állok rendelkezésekre.

Körmendy Regina

Pelyhesek a Pelyhes-táró felett
Fénykép: Körmendy Regina